

עידן

העאת
אל"קן אביך
ועבדהו

גליון מיוחד לבחורי חמד • ערוכים מתוך משנתו של כ"ק מרן רבינו שליט"א

פטרון מערכת דעהו:

נתנדב לע"נ הרה"ח זאב ב"ר משה ע"ה
וזו' האה"ח מרת פעריל ב"ר טובי' ע"ה

גליון רב - פרשת חיי שרה - שנת תשפ"ה

מסילת ישרים

שיעורי השקפה ומוסר בדרך החסידות

כחצים ביד גבור כן בני הנעורים:

די בחור'ישע יארן
איז דער פונדאמענט
פונעם לעבן

עמוד ה'

פרשת חיי שרה

משנת החסידות

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

• בתוך המאמר:

- מדוע היה הקנין הראשון בארץ ישראל לצורך קבורת מת דוקא?
- למה הוצרכה התורה לספר סכום המקח של מערת המכפלה?
- 'ארבע מאות עלמא דכסופין' מהו?
- גזרת גלות מצרים 'ארבע מאות שנה' - כדי לתקן פגם ב'ארבע מאות שקל כסף'?
- גם אחר הפטירה יכולים לעבוד את ה' - ע"י כיסופין גדולים אליו
- אחרי ההסתלקות מאירה באדם בחי' 'צדיק' עוד יותר מבימי חייו

נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה': קנין אחוזה בארץ ישראל - מתוך כיסופין ותשוקה לה'

א.

קנין שדה עפרון - תחילת ירושת ארץ ישראל

מערת המכפלה היא הקנין הראשון בארץ

הנה בפרשתנו מספרת התורה שאחר שמתה שרה אמנו ע"ה ביקש אברהם אבינו מקום ראוי לקברה, ולכך קנה את מערת המכפלה בארבע מאות שקל כסף, ואחר שקם השדה והמערה אשר בו לאברהם למקנה, קבר שמה אברהם את שרה אשתו.

ונודע שמקח זה היה הקנין הראשון של ישראל בארץ ישראל, והיה כהתחלה וסימן למה שיוזבו בני ישראל אח"כ לכבוש את כולה מיד שבעת העממים שגרו בה. וזה נרמז במה שהקדים אע"ה באמירתו לבני חת 'גר ותושב אנכי עמכם' (כג, ד), ופרש"י: 'אם תרצו הריני גר, ואם לאו אהיה תושב ואטלנה מן הדין, שאמר לי הקב"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת, רמז להם בזה, שלקחת נחלה זאת לקבורת שרה היא בעצם תחילת ירושת הארץ, שנוכח לה בשלימות כאשר יגיע הזמן הנרצה לכך.

שייכות מספר 'ארבע מאות' לארץ ישראל

ואכן יש דמיון בין עצם מהותה של ארץ ישראל לבין קניינו של אברהם אבינו במערת המכפלה, שהרי קנין זה היה ב'ארבע מאות שקל כסף', ומספר זה של 'ארבע מאות' מצינו גם בארץ ישראל, וכדאיתא בגמ' (מגילה ג.) שמדתה ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה. וכן רואים שכהנהגה לביאת בני ישראל אל הארץ וכדי לזכות לשוב לנחלת אבותם בארץ הקדושה, נגורה עליהם הגלות מצרים למשך ארבע מאות שנה, וכמו שאמר הקב"ה לאע"ה בברית בין הבתרים (לעיל טו, יג-טז) 'ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה וגו', ודור רביעי ישובו הנה'. הרי שיש למספר 'ארבע מאות' שייכות לקדושת ארץ ישראל, אשר מטעם זה היה הקנין הראשון

בה ב'ארבע מאות שקל כסף' דייקא, להורות על עצם מדרגתה. ויש להבין מה נרמז במספר זה, ואיך הוא מקושר למעלת הארץ הקדושה.

עיקר ירושת הארץ היא מצד מדרגת האדם אחרי הסתלקותו

והנה כפי הכלל הידוע שמהותו של כל דבר נלמדת מהאופן שבו הוא מופיע לראשונה בתורה, לכן מאחר שאמרנו שהמקור לקניינם של ישראל בארץ הקדושה היה כאן בקניית מערת שדה המכפלה לקבורת שרה, ומקח זה הרי היה לצורך קבורת המת, א"כ יש ללמוד מזה שעיקר מציאות ירושת הארץ שייכת בעיקר למדרגת האדם לאחר הסתלקותו, שאז נשאר בו בחי' 'קוסטא (-שם מדה קטנה) דחיותא', ומצדה הוא זוכה לנחול את הארץ ולהתקשר אליה באופן הראוי.

ונראה הדבר גם בירושה הראשונה של בני ישראל בימי יהושע בן נון, שגם הירושה ההיא היתה בעיקר מצד המתים, וכמו שאחז"ל (ב"ב קיז.) 'משונה נחלה זו מכל נחלות שבעולם, שכל נחלות שבעולם חיים יורשים מתים, וכאן מתים יורשים חיים', והיינו שדור יוצאי מצרים שכבר מתו במדבר, הם הם שיירשו את הארץ. עיי"ש, כי כאמור ירושת הארץ שייכת ביותר ובעיקר למדרגת האדם לאחר פטירתו.

ונבוא לבאר מהי מעלת האדם המתגלה דייקא אחר הסתלקותו, ואיך היא מקושרת לענין ארץ ישראל ולכך שאי אפשר לירש אותה בשלימות אלא באותה העת.

ב.

'ד' מאות עלמין דכיסופין' - שכר עולם הבא על הרצון העמוק שבנפש

ארבע מאות שקל כסף רומזים לעלמין דכסופין

ונקדים מה שפירשו בוזה"ק (ח"ג קכח: רפח.) את פנימיות ענין 'ארבע מאות שקל כסף', שהם רומזים על ענין 'ארבע מאות עלמין דכסופין', כי תיבת 'כסף' היא מלשון כסופין, והוא שכר עליון שיורשים הצדיקים לעתיד בעולם הבא ממקום גבוה מאד נעלה, עיי"ש. ויש להתבונן מהו עומק השכר של 'ת' עלמין דכסופין', ומה נרמז בענין השם 'כסופין' דייקא.

פטרון הגליון - חשון

נתנדב ע"י ידידנו הנכבד
מוה"ר מנשה פרענקל הי"ו
לע"נ אביו הרה"ח ר' נפתלי הירץ בן הרב מנשה ז"ל
נלב"ע י' חשון תשפ"ב לפ"ק

ב. יש עולם הבא פרטי – בשכר המצוות, ויש כללי – מצד הרצון הפנימי לעשות רצון ה', והוא שכר הכיסופין – 'עלמין דכסופין' – ארבע מאות שקל כסף

ג. ארץ ישראל היא במדרגת עולם הבא, ולכן יש לכל ישראל גם חלק בארץ הקדושה, ועיקרה וסגולתה לגלות את ה'צדיק' שבכל אחד ולעורר את הרצון הפנימי לעבודת ה'

שתי דרגות בשכר עולם הבא: חלק פרטי – מכח זכויות ומצוות, חלק כללי – מצד כללות ישראל

ויתבאר הדבר בהקדם מה שמבואר בכתבי האר"י^ל, שמלבד השכר שניתן לאדם בעולם הבא חלק עבודתו אשר עבד את הש"ת בהיותו בעוה"ז, אשר זהו השכר הפרטי שלו שהוא זוכה אליו מצד מעשיו ועבודתו בקיום תורה ומצוות, הנה בנוסף לכך ישנו חלק עולם הבא כללי, הבא לו לאדם מצד היותו חלק מ'כללות ישראל'. והיינו שכל מי שהוא ממש ישראל, באשר הוא שם, יש לו חלק לעולם הבא, וכמבואר במשנה (סנהדרין ז.א.) 'כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא'. וחלק זה איננו תלוי כלל במעשים, ובין אם זכויותיו מרובין או מועטין שיהו הוא לבחי' זו, כי חלק זה הוא ממקום שבו אין נפק"מ בזכויות, וזוהי אליו מכח נקודת צדיק הגנוזה בכל אחד (כמבאר בארוכה בגליון הקודם). ונקודה זו היא ה'חלק אלוך ממעל' שנטע הקב"ה באדם, והתבררה אח"כ ע"י עבודת האבות ה' שבידו את 'קדושת ישראל', בחי' 'ועמך כולם צדיקים' (ישעיהו ס. כא), עד שלא יוכל איש לפגום נקודה עמוקה זו, כי היא למעלה מכח הבחירה שלו, והיא עצם מהותו. ומצד נקודה זו יש לכל ישראל חלק לעולם הבא, וכחמשי הפסוק שם 'לעולם יירשו ארץ, ולא עוד אלא שזהו החלק העיקרי שזכה לו האדם בעולם הבא'^(א).

אמיתת הרצון נובע מעצם פנימיות הנפש

והנה כבר נתבאר בדברינו במקו"א בארוכה שמדת הרצון שבנפש האדם, הוא גילוי לעצם מהותו ועצמותו, כי גילוי אמיתת רצונו של אדם אינו אלא כאשר הוא נובע מעומק פנימיות נפשו, ואין לו שום סיבה והסבר מדוע הוא רוצה באותו דבר שבחר, וכל מה שביכולתו לומר על סיבת רצונו בו – הוא שנפשו מתענגת מהדבר הזה, ושזהו עצם מהותי ועצמותי, ולכן אני רוצה וחפץ בו. ונמצא שהמדה הכי קרובה ביותר לעצם נפש האדם, היא מדת הרצון, שהרצון מגלה את עצמיות ופנימיות הנפש. וכן פירש רש"י ז"ל בפרשתו בפסוק (כ.כ. ח) 'אם יש את נפשכם' – 'רצונכם'^(ב).

פנימיות רצון הנפש: רצונינו לעשות רצונך'

ומאחר שנתבאר שמהותו ועצמותו של יהודי היא ה'חלק אלוך ממעל' שנטע ה' בתוכו, נמצא שאמיתת רצונו הנוגע באמת לעצם נפשו, הוא הרצון החזק ובלתי הגבול שלו, לעשות רצונו ית' בלבב שלם, שהרי זהו כל עצם מהותה של הגשמה הדבוקה תמיד בקונה ואיננה רוצה לפרוש ממנו כל עיקר. ואפילו בומן שמעשיו ופעולותיו – הנובעות מן המידות והעומדות למטה ממדת הרצון – אינן מכוונות עם רצון זה, ואף גם בהיותן מלוכלך ממש בחטאים ועוונות ואין בו שום זכות כלל, מכל מקום בעומק נפשו הרי הוא מתאוה תמיד לעשות רצון קונו, ובפנימיותו הוא רוצה באמת להיות דבוק בבוראו ולעשות חפץ צורו, וכאמרם ז"ל (ברכות י.א.) 'גלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצונך, ומי מעכב שאור שבעיסי'.

חלק עוה"ב שיש לכלל ישראל – הוא מצד הרצון הפנימי שבנפש לעשות רצון ה'

ולפי זה נאמר, שאותו שכר כללי שבעולם הבא המגיע לאדם מצד נקודת צדיק הפנימית הגנוזה בו, הוא על הרצון הפנימי הזה שבקרב כל איש ישראל החפץ וחושק תמיד לעשות רצון קונו. שהרי גם אם אין האדם זוכה לקבל שכר בעולם הגמול מכח זכויותיו ותורה ומצוות שקנה בעוה"ז, בכל זאת הרי לכל אחד ישנו רצון פנימי ועמוק לקיים רצון ה', ורצון זה איננו נגסם לעולם, ואינו ברשות האדם כלל שיוכל לפגום אותו, כי הוא 'חלק אלוך ממעל' המתייחס אל הבורא ב"ה בלבד, ומצד רצון זה נוחל כל יהודי את שכרו לעוה"ב. וכפי האמור, זו עיקר נחלת עולם הבא, כי אותה הוא מקבל מצד נקודת צדיק שהיא מהותו האמיתית.

'ת' עלמין דכסופין' – קבלת שכר על הכיסופין לעבודת ה'

זהו ענין שכר 'ארבע מאות עלמין דכסופין' המוזכר בבוה"ק הנ"ל, ש'עלמין דכסופין' אלו מגיעים לו לאדם בשכר הכיסופין וההשתוקקות של כל אחד לעשות רצון בוראו, שבשכר זאת שיש לו תמיד רצון פנימי וחשק עצום לקיים ציווי ה', וזכה הוא לקבל בעולם הבא 'ארבע מאות עלמין דכסופין' אלו^(ג).

ג.

ארץ ישראל – מקום התגלות נקודת צדיק שבכל נפש

ארץ ישראל היא במדרגת עולם הבא

והנה ככל הדברים האלה שביארנו בענין שכר עולם הבא, שעיקר מה שכל אחד מקבל חלקו בעולם הבא הוא מצד נקודת צדיק שבו, שהוא ענין 'ת' עלמין דכסופין' –

הרצון והכיסופין של האיש הישראלי להשי"ת, כן הדבר גם בענין ירושת ארץ ישראל, כי עיקר הכח והזכות שיש לכל אדם לקבל את חלקו ואחוזתו בתוככי הארץ הקדושה, הוא ג"כ מכח נקודת צדיק הגנוזה בנפשו בלבד, וכמו שיתבאר.

כי הרי מדרגת ארץ ישראל דומה מאוד לענין עולם הבא, וכדחוינן שהפסוק הנזכר 'לעולם יירשו ארץ' – שלפי פשוטו קאי על ירושת ארץ ישראל, דרשוהו חז"ל על עולם הבא, הרי שיש קשר וחיבור בין שניהם, וכמו כן אמרין בגמ' (כתובות קיא.) 'כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מוטבטח לו שהוא בן העולם הבא', הרי שארץ ישראל היא בבחי' עוה"ב.

'צדיקים יירשו ארץ'

וכמו שנחלת עוה"ב מגיעה רק למדרגת צדיק, וכנ"ל 'ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ', הכי נמי ירושת ארץ ישראל איננה ג"כ אלא לצדיקים, וכמו שנאמר (תהלים לו, כט) 'צדיקים יירשו ארץ', כי רק צדיקים זוכים לירש את הארץ.

כל ישראל יש להם חלק בארץ הקדושה

אלא שכמו שנתבאר בענין עולם הבא, שכל ישראל ממש יש להם חלק לעוה"ב מצד נקודת צדיק הנמצאת בתוך כל אחד, חלק אלוך ממעל, שמצדה נחשב כל אדם לצדיק, ועבור זה מקבל חלק לעולם הבא, – הוא הדין ג"כ לגבי ירושת ארץ ישראל, שגם בה נאמר כלל זה, שכל אחד, יהיה מי שיהיה, וזכה לקבל חלק בארץ הטובה הזאת, ואף החוטא הכי גדול בעולם יש לו חלק בירושת הארץ. וזה מצד נקודת צדיק הגנוזה בפנימיות כל איש ואיש, שנקודה זו איננה נפגמת בשום פנים, ועל ידה נקרא כל אחד מישראל 'צדיקים יירשו ארץ'.

ירושת הארץ היא מתנה – מצד בחי' צדיק הנמצאת בכל אחד

ולא עוד, אלא שכדרך שנתבאר בעולם הבא שהחלק העיקרי של נחלת עוה"ב אינו מצד מעשים טובים וקיום התורה והמצוות, אלא עיקר שכר עולם הבא הוא בדרך מתנה מלמעלה מצד נקודת צדיק שבלב, בחי' 'עלמין דכסופין' – מדרגת הרצון הנובע מעומק הנפש, – כן הדבר גם בירושת ארץ ישראל, כלומר שמתנת הארץ איננה מגולגלת וצדקתם של ישראל ומעשיהם הטובים, אלא בעיקרה היא באה בדרך מתנת חנם, ממקום הנעלה יותר ממעשים וזכויות, מצד בחי' צדיק הנטועה בהם שהיא למעלה מכח הבחירה, ועל ידה הם זוכים לירש את הארץ.

'לא בחרבם ירשו ארץ וגו', כי ימינך וזרועך ואור פניך כי רציתם'

ועל ענין זה אמר הכתוב (שם מד, ד) 'כי לא בחרבם ירשו ארץ, וזרועם לא הושיעה למו, כי ימינך וזרועך ואור פניך כי רציתם', ואין כוונת הפסוק על חרב וזרוע גשמיים בלבד, שהם ה'כוחי ועוצם ידי' של אנשי החיל עורכי המלחמה, אלא המכוון גם על חרב וזרוע רוחניים, שהם כח מעשיהם של הצדיקים העוסקים בתורה ובמצוות, שיש להם לתלות במעשיהם הטובים. אמנם גם על זה אמר הכתוב שלא זה הוא מה שהועיל לישראל לירש את הארץ, כי כל עיקר ירושת הארץ היה רק בכוחו הגדול של 'ימינך וזרועך ואור פניך כי רציתם', והיינו מה שרצה הש"ת את עמו החביבים והאהוב, את ה'חלק אלוך ממעל' הנמצא בתוך כל אחד ואחד מהם, ובעבור זה הנחיל להם את הארץ הטובה.

סגולת ארץ הקדושה לגלות נקודת צדיק שבכל איש ישראל

וביותר נאמר, שלא זה בלבד שעיקר ירושת הארץ באה מכח נקודת צדיק שישנה בכל אחד מישראל, אלא אדרבה, אחת ממעלות וסגולות הארץ הקדושה הלזו, היא לגלות שבפנימיותו של כל איש מישראל הוא נחשב לצדיק גמור.

'למה נקרא שמה ארץ – שרצתה לעשות רצון קונה'

כי הרי ביאור חז"ל במדרש (בר"ה, ח. ה) בטעם תיבת 'ארץ', אמרו 'למה נקרא שמה ארץ, שרצתה לעשות רצון קונה', הרי ש'ארץ' מורה על הריצה והרצון לעשות חפץ הש"ת. ואם באופן כללי נקראת הארץ על שם זה, הרי ודאי שבמיוחד הוא כן בארץ המובחרת – ארץ ישראל, שבמיוחד כל עצם מהותה היא הרצון לקיים את רצון הבורא ב"ה.

ארץ ישראל מעוררת את הרצון הפנימי לעבודת ה'

וכיון שכל עצם מהותו הארץ הקדושה היא קיום רצון ה', א"כ בכוחה גם לגלות רצון זה בנשמת כל אחד האחוז בה, והיינו שכל מי שזוכה לחלק בארץ ישראל, מתגלה בו הרצון העמוק והפנימי שבקרבנו לעשות רצונו ית' בלבב שלם. וכנ"ל שעומק הרצון שבלב – הוא גילוי לעצם מהותו ועצמותו של האדם – שהיא בחי' צדיק שנטע ה' בתוכו, והיא המתגלה בארץ הקדושה, שבכוחה לגלות ולעורר נקודת צדיק שבכל אחד מישראל.

- א. ויש להדגיש שאין הכוונה לומר שאפשר לזכות לעוה"ב בלא מעשה צדקות כלל, אלא פירוש כוונתנו הוא, שמכח קדושת האבות המורשתת בכל איש ישראל, בוודאי עושה הוא איזה דבר טוב בחייו, שטמנו הוא זוכה לעוה"ב. אלא שמכל מקום אין זה מתייחס אליו, כיון שזכה לכך רק מכח עבודת האבות, שהיא נקודת צדיק שבו.
- ב. ומטעם זה נודע ע"פ קבלה שמדת הכתר, בחי' רצון, היא 'מדה ואינה מדה', והיינו לפעמים היא נחשבת במנין העשר ספירות ופועמים לא, כיון שאכן מצד אחד היא מדה שבנפש, אך מאידך גיסא הרצון הוא למעלה משאר המידות, כי הוא מבטא ומגלה את עצם הנפש. וראה עוד להלן הערה ו'.
- ג. ובזה יש ליישב את דברי הזוהר האלו ששכר הצדיקים הוא 'ארבע מאות עלמין', עם המשנה בסוף עוקצין (פ"ג מ"ב) ש'עתידי הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות' שנאמר (משלי ח, יא) 'להנחיל אוהבי יש'. כי יתכן לומר, שה'ש"י עולמות' הם שכר הצדיקים בעבור עבודתם בתורה ובמצוות, וזהו דרגת 'יש' כענין 'ש"י עולמות', והיינו מה שמקבל הצדיק מכח ישותו – שזכה לכך בעצמו מכח מעשיו. ומאידך 'ת' עלמין דכסופין הוא חלק עולם הבא המגיע לנקודת הצדיק שבתונו ר' אחד מישראל, והיא למעלה ממה שזוכה האדם מעצמו, ונקראת בשם 'אין', שהרי אין האדם זוכה אליה מכח מעשיו אלא מה'חלק אלוך ממעל' שנטע בו הקב"ה, ובו שוים הקטן והגדול בבני ישראל, כי לכולם יש חלק לעולם הבא. ויש לרמוז בזה, כי כאשר נוסף האות צ', לרמז על בחי' צדיק שבכל ישראל, למספר ש"י, יעלו יחד כמנין ת', להורות שת' עלמין דכסופין הם שכר עוה"ב שנוחלים כל ישראל שיש בהם נקודת צדיק.

ירושת ארץ ישראל - ע"י רצון וכיסופין אליו ית'

והנה ע"פ כל הדברים האלה יבואר על נכון מה ששאלנו בריש דברינו למה היה הקנין הראשון בארץ ישראל דוקא בארבע מאות שקל כסף, ומה משמעות מספר 'ארבע מאות', ומה שייכותו למדרגת הארץ הקדושה.

'ארבע מאות שקל כסף' - הקנין בארץ ישראל ע"י גילוי הרצון והכיסופין לה'

כי הרי נתבאר שירשת הארץ באה בעיקרה מכח גילוי נקודת צדיק הנמצאת בפנימיות כל איש ישראל, וזה מתגלה ע"י הרצון הפנימי והחשק הגדול שיש לכל אחד מישראל לעשות רצון אלוהי, אשר זהו ענין 'ארבע מאות עלמין דכסופין', שהוא העולם הבא הניתן לנשמות ישראל על גודל הכיסופין והתשוקות שלהם להידבק בהש"ת ולעבדו בלבב שלם. וכמו כן **ירושת ארץ ישראל הדומה לעולם הבא**, היא ג"כ **מכח רצון וחפץ זה מעומק הלב לקיים את רצון הש"ת**, הנרמז ב'ת' עלמין דכסופין' אלו.

ועל כן כאשר ביקש אברהם אבינו לקנות קנין ראשון בארץ הקדושה, שילם עליו סך 'ארבע מאות שקל כסף' המרמז על 'ארבע מאות עלמין דכסופין' כנ"ל, כי עיקר ירושת הארץ נעשית ע"י הכיסופין וההשתוקקות לה', שבוה בלבד יכולים לקבל אחוזה ונחלה בשלימות בארץ הקדושה הלזו.

'במה אדע כי אירשנה' - 'באיזו זכות יתקיימו בניו בארץ'

ובכל זה יבואר ג"כ מה שאינת בחז"ל (נדרים לב), כי מה ששאל אברהם אבינו אחר שהבטיח לו הקב"ה על ירושת הארץ - 'במה אדע כי אירשנה' (לעיל טו, ח), נחשב לו לחטא, ונענש על זה שנשתעבדו בניו למצרים. ויש להבין מה חטא אברהם אבינו במה שביקש שיריע לו הקב"ה באיזו זכות יתקיימו בניו בארץ - עד שבעבור זה נגזרה עליו גזרת גלות מצרים. וביותר קשה לפי המדרש (בר"ר מד, יד; הובא ברש"י כאן פסוק ו') שפירש שאלה זו 'לא כקורא תגר, אלא אמר לו באיזו זכות'.

הטענה עליו: ירושת הארץ היא למעלה מן הזכות

ונאמר, שגזרה זו לא היתה כל כך בעבור העונש שבה, אלא כתיקון למה שפגם אברהם בשאלתו זאת [כמובן לפי ערכו הרמה], וכדרך כל עונש, שהוא בא בעיקר לתקן את הקלקול שנעשה ע"י החטא. ונאמר, כי עיקר הטענה על אאע"ה היא שהיה לו ליריע שירושת ארץ ישראל באה ממקום שלמעלה מהזכות, ממקום גילוי הרצון העליון, שאף כאשר אין בנו זכות גלויה מצד מעשיו הטובים, מכל מקום יש לכל ישראל חלק ונחלה בארץ הקדושה מכח נקודת המצדיק שבו שהיא נעלה מכל זכות, ולכן לא היה לו לחקור 'באיזו זכות יתקיימו בניו בארץ'.

'ארבע מאות שנה' של גלות מצרים - כדי לתקן מגם זה

ובענין שנכשל אברהם אבינו בזה ושאל מהי ה'זכות' לירש את הארץ, נעשה גם כן גילוי מקור נעלה זו של ירושת הארץ, שהוא בבחי' 'ארבע מאות עלמין דכסופין' - מכח הרצון והכיסופין שבכל נפש, ולפיכך נגזר 'ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה', כי כדי לתקן הפגם בענין ה'ת' עלמין דכסופין יוצרכו קודם לעבור גלות של 'ארבע מאות שנה', שהענינו ושעבוד מצרים, וגם מה שבכל זאת היתה להם זכויות, שלא שינו את שמם ולשונם וכי', כל זה גילה את בחי' צדיק שבהם, ורק אחריה יוכלו לירש את הארץ באופן הנכון, מצד נקודת הרצון שבעומק הנפש.

'קוסטא דחיותא' - התשוקה הגדולה אחר הפטירה לקיים רצון ה'

ועפ"י זה יתיישב ג"כ מה שנתקשנו בפתח דברינו למה שורש הקנין בארץ ישראל נעשה דוקא כלפי המתים; שהקנין הראשון בה היה לצורך קבורת שרה אמנו, וכן ירושת אבותינו בכניסתם לארץ בימי יהושע היתה באופן שהמתים יורשים חיים'. ולפי האמור יבואר גם זה על נכון בעז"ה.

'במתים חפשי' - 'כיון שמת נעשה חפשי מן המצוות'

כי הנה אמרו חז"ל (שבת ל). על הפסוק (תהלים פח, ו) **'במתים חפשי'**, **'כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצוות'**, כלומר, שכמו שבגשמיית בעת המוות בטל האדם ועבר מן העולם, כן ברוחניות, אחר שמת נעשה חפשי מן המצוות, ואין בידו לקיים כלום מכל מצוות התורה.

קוסטא דחיותא הנשאר בגוף - התשוקה הגדולה לעשות רצון ה'

אמנם בכל זאת נודע, שגם לאחר המיתה נשארת עדיין בגוף 'קוסטא דחיותא', שהיא חיות משהו שממנה הוא עתיד לעמוד שוב בעת התחייה. וברוחניות, באה חיות זו לידי ביטוי - בכיסופין שיש לאדם אחר מותו לעשיית המצוות, כי הגם שניטלה מן המת הזכות לקיים התנ"צ בפועל, מכל מקום עדיין יש בידו לכסוף ולחשוק אליהן. ולא עוד, אלא שהכיסופין האלו הם ביתר שאת מבחיים חיותו, שהרי כיון שקטנה אינו לא-ל ידו לעשותו, נמצא שבוערת בתוכו מאד התשוקה וההגעגועים אל התורה והמצוות עוד יותר מבחייו, שהיה יכול לקיימן ממש⁽¹⁾.

נקודת צדיק שבאדם מתגלה בו ביותר לאחר המיתה

ולפי האמור לעיל שהכיסופין וההשתוקקות של האדם לקיים רצון הש"ת נובעות מנקודת צדיק שבקרב, ה'חלק אלוך ממעל' שניתן לו מלמעלה, נמצא שלאחר הסתלקות האדם מאיירה בחי' צדיק זו עוד יותר מבחייו, כי בעודו בחיים היה יכול לקיים תומ"צ מכח עצמו, ולא היה הכרח שתתראה נקודת צדיק שבו - שהיא למעלה מכל מעשיו, אך עתה שאין ביכולתו לעשות כלום בכח עצמו, ממילא מתגלה בו פנימיות הנפש ביתר תוקף, שהיא הרצון העמוק והכיסופין הנשגבים להש"ת⁽²⁾.

עיקר ירושת הארץ - ע"פ מדרגת ה'רצון' המתגלה אחר הסתלקות

ולפי מה שאמרנו שעיקר ירושת הארץ היא בבחי' 'עלמין דכסופין', שהוא כח הרצון שבנפש המגלה את פנימיות ועצמיות קדושת ישראל, נקודת צדיק, שעל ידה מקבלים חלק ונחלה בתוך הארץ הקדושה, א"כ מאחר ששלימות הרצון מתגלה ביותר אחר המיתה, לכן עיקר הכח לזכות לירושת ארץ ישראל הוא מכח ה'קוסטא דחיותא' המתעוררת באדם אחר ההסתלקות⁽³⁾.

קנין מקום קבורה הוא הכנה לתחיית המתים

ומטעם זה היתה ראשית ירושת הארץ דוקא בקניין שהוא לצורך המת, כי כאמור שלימות ירושת הארץ היא מכח מדרגת הרצון, בחי' 'עלמין דכסופין', הנשאר בחיים גם לאחר הפטירה, ומתגלה אז ביתר שאת, והוא המוביל את הגוף לקום שוב לעתיד בעת התחייה, בעת שיעלה הרצון מאת הבורא יתברך שמו.

ד. ויצביא מילתא ע"פ הסוד, כי כתב האריז"ל בענין מיעוט הירח, שהוא שורש ענין המיתה בעולם, שכל הלונה מתמעטת לבד מנקודת הכתר שבה, שעליה נאמר 'כזה ראה וקדש' (רה"כ), וכמו כן לא היתה שבירה בבחינת כתר (ע"ה ש"ח פ"ד), וזה מורה שגם בעת השבירה והמיתה, נשארת לעולם מדת הכתר, שהוא הרצון כנ"ל, ואין המיתה שולטת עליו.

ה. ובענין הוה יש לפרש את מאמר חז"ל (הולין ט) 'גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן', כלומר שלאחר פטירת האדם מתגדל ומתגלה בו ה'צדיק' שבו, יותר ממה שנתגלה בימי חייו. ולהבין ביתר עומק את כל האמור כאן, שעיקר הכח לירש את הארץ הוא ע"י מדת הרצון הנשאר ומתגלה באדם גם לאחר ההסתלקות, יש להקדים מה שנתבאר בארוכה במקו"א, כי שלימות ירושת הארץ היא בבחי' הדעת של משה רבינו, והיינו כאשר יזכה משרע"ה להיכנס לתוכה ולכבוש אותה בכח דעתו, (ואכתמ"ל בביאור הענין).

והנה נודע ע"פ קבלה שמדת הדעת היא הארה ממתד הרצון. והביאור הפשוט בזה הוא, כי מדת הדעת היא כח הכרעה בין שני צדדים, ושיקול הדעת באופן הנכון הוא, כאשר הדעת בעצמה יש לה נטיה לאחד מן הצדדים. ודבר זה הוא הארה מעצמיות הנפש, כי הנפש נוטה יותר למה שהיא מתענגת ממנו, ונמצא שהדעת נמשכת מפנימיות הנפש - שהיא מדת הרצון כנ"ל.

ומטעם זה מצינו שנחלקו המקובלים הראשונים אם מונים בחשבון העשר ספירות את הכתר או את הדעת, והכריע בזה האר"ז ז"ל (ע"ה שכ"ג פ"ה) שבפנימיות נחשב הכתר כמדה, אך בחיצונית מחשבים את הדעת, כי הכתר הוא כח נעלם שאינו ניכר, ועל כן במקומו נחשבת הדעת, שהיא יותר חיצונית מהכתר, ונחשבת כמו פועל יוצא של ספירת הכתר. והיוצא מזה, כי הדעת היא הארה והמשכה ממתד הרצון, כי מהות הרצון הפנימי מתגלה בחיצונית ע"י הדעת.

ובזה יבואר מה שירושת הארץ מתקיימת בשלימות דוקא ע"י דעת משה, שהרי משה רבינו שורש במדת רצון העליון, וכנרמז בשמו 'משה' שעולה כמנין 'רצון' עה"כ, וכלומר ששורשו הוא הרצון, ועל כן ה'עצמת' שלו היא המשכה מן הרצון, שבכוחה זוכים לירש את הארץ באופן הנכון.

ואכן השלימות בזה היא כאשר הרצון העליון יורד ומתפשט עד הדעת, והיינו שהוא מתלבש בלבוש חיצוני ומתגלה בפועל ממש, שזוהי תכלית מדרגת ירושת הארץ, וכענין 'נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים' (תנחומא נשא כ"ד), ואז נחשב שנתמלא הרצון העליון ולא נשאר בגדר כיסופין בלבד, ודבר זה היה מתקיים אילו היה משרע"ה נכנס לאר"י. אולם למעשה עדיין לא זכינו לכך, כיון שהדעת שלנו נפגמה בחטא עץ הדעת, וחטא זה גרם לגזרת המיתה, שעניינה גם ענין הסתלקות הדעת שנפגמה בכח החטא, ועל כן לא זכינו מעולם לירושת הארץ על פי דעתא דמשה.

אמנם גזרת המיתה של חטא ע"ד לא נגזרה אלא על החלקים שבאדם מן הדעת ולמטה, שהרי חטא זה לא נמשך אלא מצד הדעת, ולכן חל הפגם על מדת הדעת ולמטה הימנו. אמנם הרצון שהוא למעלה מן הדעת מעולם לא נפגם, שהרי בוודאי לא היה לו לאדה"ר רצון לחטוא, ונמצא שלא נגע הפגם במדת הרצון, ועל כן חל עליו ג"כ גזרת מיתה, ואשר לכן הוא קיים גם לאחר מיתה כנ"ל.

והנה הגם שצדיק אחד יש ביה חסרון - מה שלא נמשך הרצון עד מקום הדעת, והדעת אינה מטהרה כמו הרצון, אך מאידך גיסא יש בה גם מעלה, שכאשר אין הדעת מתאימה עם הרצון, אזי המידת מאיר יותר תוקף, והכיסופין הם בהתגלות יתרה, כי אין להם לבוש חיצוני של הדעת המסתירה בתוכה את הרצון העמוק והפנימי. והיינו כמו שמבואר בפנים, שלאחר הפטירה, כאשר ישנה הסתלקות הדעת - שהיא ענין מיתה, אזי מתגברים ביותר הגעגועים והכיסופין אל הקדושה. וכל זה הוא דוקא מכח המיתה הנוטלת את כל כוחות האדם עד שאינו יכול לעבוד בכוחו העצמי, ולא נשאר בו אלא הרצון, שהוא עצמות הנפש הניתן לו מן השמים. ועומק הרצון הנשגב הזה הוא הכח והשורש לירושת הארץ.

ומטעם זה רואים שכאשר נגזר על מרע"ה שלא יוכל להיכנס לארץ, נתעורר בו רצון חזק ותשוקה נפלאה לבוא אליה, וכמו שמצינו שהקרה בתפילות רבות על זה. והיינו שמאחר שלא היה יכול להמשיך את הרצון עד הדעת, ונגזר עליו למות במדבר, ממילא נתגלה בו כח הרצון בתוקף גדול. והדברים ארוכים עוד, ואכ"מ.

ד. אברהם אבינו היה צריך לדעת שירושת הארץ היא למעלה מן הזכות, וארבע מאות שנה' של גלות מצרים תיקנו פגם זה.

ה. במתים חפשי מן המצוות, אך נשארת התשוקה אליהן, ולכן נקודת הצדיק שבאדם מתגלה בו ביותר לאחר מותו, ובה עיקר ירושת הארץ, ונרמז בקניית מקום קבורה - שהיא הכנה לתחיית המתים.

א.

אליעזר מסר נפשו בשליחותו והתעלה למעלה ממדרגתו

ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו וגו' (כד, ט).
בכל פרשת הליכת אליעזר לחרון לבקש את הזיווג ליצחק, אין כתוב כלל שמו של אליעזר בפירושו, אלא רק 'העבד' או 'האיש'.

ויש לפרש את הענין בזה על דרך מה שכתוב על דוד המלך, 'ויתאוה דוד ויאמר מי ישקני מים מבור בית לחם אשר בשער' (ש"ב כג, טו), ופירושו בגמ' (ב"ק טו) שביקש לדעת איהו דבר הלכה מפי הסנהדרין אשר בבית לחם, וכתבו שם שהלכו כמה גיבורים במסירות נפש לשאול את הסנהדרין מה הדין, ועל זה נאמר 'ולא אבה לשתותם ויסך אותם לה' (שם טו) ומפרשת הגמ' (שם סא) 'מאי לא אבה דוד לשתותם, דלא אמרינהו משמייהו, אמר: כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי, כל המוכר עצמו למות על דברי תורה, אין אומרים דבר הלכה משמו' וכו', ולכאן תמוה, למה לא נעוץ שמועק בתורה מתוך מסירות נפש, נענש שאין אומרים את הדברים בשמו. ומכאן הרה"ק הרבי ר' שמחה בונם מפרשיסחא ז"ע, שאין זה ירידת מדרגה, אלא אדרבה מעלה יתירה. כי כאשר האדם מוסר נפשו על דברי תורה, הרי הוא מתעלה אל למעלה ממדרגתו, עד שדברי התורה אינם נאמרים בשמו המורה על מדרגתו בעצמו, אלא דברי תורתו מתקשרים במקום נעלה יותר משמו, לפי שהוא מתרומם ומתאחד עם שורש התורה, והוא שאומרים אותם 'משמיה דגמרא' כדא"ר התם.

וזה הוא גם כן ענין אליעזר עבד אברהם, שמסר את עצמו וכל מהותו למען שליחותו, שהרי הוא בעצמו היתה לו בת וחשב לשרכה ליצחק אבינו, ואמר לו אברהם שהוא ארוך ואינו יכול להתרבה ביצחק שהוא ברוך (רש"י כד, ט), ואליעזר לא שת לבו לכל הדברים והקשיים, ומסר נפשו להצליח בשליחותו למען אברהם אדונו. וכל הפרשה הזאת היא מסירות נפש אחת גדולה (והוא בח' מוסר עצמו על דברי תורה, שהרי הזיווג של יצחק היה בח' של מתן תורה, כמו שמצינו אצל התכשיטים שנתן אל רבקה שהיו רומזים על מתן תורה (שם טו)). ואת כל השידוך עשה על באר המים (כד, ט), כענין דוד המלך שביקש מים מן הבאר ורמוז על דברי תורה], ועל ידי זה זכה להתעלות אל למעלה משמו, ולכן לא נזכר שמו בכל הפרשה. ואכן התרומם למעלה ממדרגתו, כי עד אז היה בכלל ארוך, ובאותו פרק יצא מכלל ארוך לכלל ברוך (כ"ד ט).

ב.

שליחות אליעזר להתגבר על היאוש בזיווגו של יצחק

ויאמר אליו העבד אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי אל הארץ הזאת וגו' (כד, ח).

אמרו חז"ל (קידושין ב) כי בשליחותו היווה דומה לחיפוש אחר אבידה, כי האשה היא אבידתו של האיש. ולפי זה יש לומר, כי כשם שיש באבידה ענין של היאוש, אשר אם המאבד מתייאש מאבידתו, שאוב אין הוא יכול לקבלה, כך גם יש בענין הזיווגים יצר הרע של היאוש, וכדי לזכות בזיווג הנכון צריכים להתגבר על זה ולא להתייאש. ויש לומר כי לכן שלח אברהם אבינו את אליעזר לבקש את זיווגו של יצחק, כי 'אליעזר' הוא בגי' א' יותר מ'יאוש', להורות על כך שהוא נעלה מן היאוש [כי שמו מורה על הכנתו "כי אלקי אבי בעורי" (שמות ט, ד)], ועל ידי זה אין היאוש]. ולכן יכול הוא למצוא את אבידתו של יצחק כראוי.

ובזה יש לבאר את הפסוק "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא, רק לשתף מים רבים אליו לא יגיעו" (תהלים לב, ו), ודרשו חז"ל 'אמר רבי חנינא לעת מצוא זו אשה' (ברכות ט), שהרי האשה אכן נקראת אבידתו של האיש כג"ל. ולפי זה ביאור הבקשה "רק לשתף מים רבים אליו לא יגיעו" הוא על פי הגמ' בענין השבת אבידה (כ"ט כב), אשר אבידה ששטמה נהר' מותרת ואין מושיבים אותה לבעליה, ועל כך באה בקשה החסיד שלא ישלחו ענין 'שטמ' מים רבים' באבידתו. ובהו יבואר ענין מה שעשה אליעזר סימנים על הזיווג, כי רצה שתהיה רבקה כענין אבידה שיש לה סימנים, ועל ידי זה יש לה תובעים כי אין מתייאשים ממנה (שם טו). ועמד אליעזר "על עין

המים" (כד, ט), לשמור שלא תהיה אבידתו של יצחק בבחי' אבידה ששטמה נהר'.

והנה אברהם אבינו התפלל על הצלת סדום, והיה נראה כי לא הצליח בתפלתו. אכן באמת פעל באותן התפלות את הצלת נשמת משיח, ועל זה נאמר "מצאתי דוד עבדו" (תהלים פ"ב, טא) ודרשו חז"ל 'היכן מצאתיו, בסדום' (כ"ד טא, ד). כי נשמת משיח צריכה להתגבר על יאוש גדול ביותר, ולכן 'משיח' הוא בגי' א' יותר מ'יאוש' שהוא לשון של יאוש גדול. וזהו ש'מצא' הקב"ה את נשמת משיח, כאשר כבר היה נראה שאין שום תקוה. ובתפלתו של אברהם אבינו על סדום התחיל בלשון "אולי יש", כי היה צריך להתגבר על קלי' 'אנשי' שהוא בגי' 'אולי יש', ולמצוא את נקודת משיח. ולכן כאשר חשש אליעזר שלא יצליח בשליחותו, הזכיר בלשון שאלתו "אולי לא תאבה" וגו', לרמז על כל תפלותיו של אברהם אבינו על סדום שהיו בלשון 'אולי' ולא הצליחו לפי ראות העין, וחשש שמוא תשלוט עליו קלי' היאוש. אכן אברהם אבינו בירכו שיעליח בשליחותו, ואכן התחזק בכנתו על הקב"ה להתגבר על היאוש, עד שמצא את אבידתו של יצחק אבינו.

ג.

יחוד שמים וארץ בזיווג יצחק ורבקה

ויקה העבד עשרה גמלים מנגמלי אדונו ויחך וכל טוב אדונו בידו ויקם ויחך אל ארם נהרים אל עיר חזור (כד, ט).

אי' בשם הוה"ק כי יחוד זיווג יצחק עם רבקה, הוא בחי' של יחוד שמים וארץ, אשר על כן הקדים אברהם אבינו בדבריו אל אליעזר "ואשביעך בח' אלקי השמים ואלקי הארץ" וגו' (כד, ט), כי זה הוא שורש היחוד ביניהם. ויחוד זה הוא בחי' אחדות של היחודא עילאה שהוא פסוק "שמע ישראל" וגו' שהוא בחי' שמים, עם היחודא תתאה שהוא ברוך שם' וכו' שהוא בחי' ארץ. ואכן יצחק הוא קרבן עולה במסירות נפש, בבחי' יחודא עילאה. ואילו רבקה היא בחי' ברוך שם וכו', והוא שנאמר בה "וכדה על שכמה" (כד, טו), כי "כד" מורה על ברוך שם וכו' שיש בו כ"ד אותיות, ו'שכם' נמי' ש'ם כ"כד מ'לכות.

ויש לרמוז על יחוד זה בתחלת השליחות, כי לקח אליעזר עשרה גמלים, והנה 'פעמים' גמלי' עולה תש"ל, שהוא מספר ראשי התיבות של שני היחודים כאחד (ש"י"א"א, ב"ש"ב"מ"ל"ו). [ולקח את 'טוב' אדונו, בחי' שם אה"ה היוצא מראשי התיבות א"ת ה'שמים ואת הארץ הנ"ל, אשר הוא בגי' 'טוב'. ואת שם קדוש זה כיון אליעזר בדרכו, כידוע מרמז דבריו 'ואבוא היום אל העין, ואכמ"ל]. והלך אליעזר לחרון, כי המספר 'חרן' עומד בדיוק באמצע בין הגי' של 'יצחק' ל'רבקה', כי הוא ג' יותר מ'יצחק' וג' פחות מ'רבקה' ע"כ. [כי שני פעמים 'חרן' עולה בגי' 'יצחק רבקה' ע"כ]. ואכן מספר ג' מורה על יחוד השמים והארץ הנ"ל, כי שער החמישים הוא בחי' עין החיים אשר מהלכו ת"ק שנה (שהש"ר ו, טא), והוא קומה שלימה של 'פעמים ג', וזה הוא גם המהלך שיש בין השמים והארץ (פסחים ע"ד).

ד.

בשעת זיווגו של יצחק נשלמה נשמתו בבחי' כדורא

אזתה הוכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדני (כד, ט).

אי' באריה"ק (ליקו"ת ורא) כי יצחק אבינו נולד בעצם עם נשמה של נוק', אלא בשעת העקדה פרחה נשמה זו ממנו, וחזרה אליו נשמה בבחי' דבר, עיי"ש. ויש לומר כי שלימות זכיותו בבחי' דבר של נשמתו, היתה רק כאשר הזדווג עם רבקה בת זוגו, כי אז לקחה היא את כל חלק הנק' השייך לבחינתו, והוא זכה בשלימות לבחי' דבר שלו. ולכן נולדה רבקה באותה שעה שהיתה עקידת יצחק, כי יחד עם התחלת זכיותו בחלק הדבר של נשמתו, נבראה בת זוגו אשר תיקח בשלימות את חלק הנק' שלו לעצמה, ועל ידיה יושלם בחלק הדבר כג"ל.

ולפי זה יש לרמוז בבקשת אליעזר למצוא את זיווגו של יצחק, שהזכירו דוקא בתואר 'עבד' באמרו "לעבדך ליצחק". ובא לומר כי כעת הוא בבחי' עבד החיים במצוות כאשה, כי נשמתו לא נשלמה עדיין בבחי' דבר, ובהו שוה הוא לעבדים. אכן כאשר ימצא את זיווגו "עשית חסד עם אדוני", כי אז יהיה גם יצחק בבחי' 'אדוני' היפך

בחי' עבד כמו אברהם, כי יהיה בשלימות בחי' דבר, ואכן כאשר חזר עם רבקה וראתה את יצחק, שאלה את אליעזר מי הוא, וענה לה "הוא אדוני" (כד, ט), לומר שכעת זכה לבחי' ארון ולא עבד, כי נשלמה נשמתו בבחי' דבר.

ה.

יחוד יצחק ורבקה בבחי' ארץ ישראל

ומגדנת נתן לאחיה ולאמה (כד, ט).

פירש רש"י שהם: 'מוני פירות של ארץ ישראל'.

יש לרמוז כי 'אליעזר' יצחק' רבקה' הם בגי' 'ארץ ישראל' ע"כ, דהיינו שהיחוד בין יצחק ורבקה שניהו ע"י אליעזר הוא בחי' קדושת ארץ ישראל, ולכן הביא להם מפירותיה. והענין בזה הרמז הוא, כי 'יצחק' עם 'רבקה' הוא בגי' 'תפלה', ואילו 'אליעזר' הוא בגי' 'שיח' שהיא גם כן לשון של תפלה כמ"ש "לפני ה' ישפוך שיחו" (תהלים קב, א: ברכות כו). וארץ ישראל היא מקום התפלה, כמו שאמרנו חז"ל שצריכים לכוון את הלב בכל התפלות כנגד ארץ ישראל, ולכן 'ארץ ישראל' היא בגי' 'שיח תפלה' שהיא 'אליעזר יצחק רבקה' כג"ל.

[ויש לפרש מה שנתן זאת ללבן, הרי זה כי שבה פירות ארץ ישראל מתגלה במצוות בימורים, כאשר מורים ומשכחים עליהם להקב"ה. ושבה זה מתחיל ב'ארמי' אובד אבי' (דברים כו, ה), ולכן בבוא אליעזר לתת משבח פירות ארץ ישראל, נתן זאת אל לבן שנוצר בראש דברי ההודאה עליהם].

ו.

זמן תפלת מנחה בשעת רוח דרומית

ויצחק בא ממזבח באר לחי רואי והוא יושב בארץ הנגב, ויצא יצחק לשוב בשדה לפנות ערב וגו' (כד, טז-טז).

פירשו חז"ל כי באותה שעה תיקן יצחק אבינו את תפלת המנחה, אשר זמנה מתחיל אחר חצות היום, ויש לרמוז כי לכן הוא בארץ הנגב, כי ארבעת הרוחות הם כנגד ארבע חלקי היום, ורוח דרומית היא כנגד השעות מחצות היום עד שקיעת החמה (רש"י ברכות ג, ד"ה כ"ט), ולכן שעת תפלת מנחה יש לה שייכות עם ארץ הנגב שהיא בצד דרום, ובאותו רוח היה דגל מנחה ראוון (מכילתא ב, ט), וגם הוא נרמז כאן, כי 'לחי ראי' הוא בגי' 'ראוון'.

ז.

המתקת הדינים בתפלת המנחה

ויצחק בא ממזבח באר לחי רואי והוא יושב בארץ הנגב, ויצא יצחק לשוב בשדה וגו' (כד, טז-טז).

פי' רש"י: 'שהלך להביא הגר לאברהם אביו שישאנה'. והיה זה באותה שעה שבה תיקן יצחק אבינו את תפלת המנחה, ואכן להורתה של הגר יש שייכות לתפלה זו, שכן באותו פרק נקראה 'קטורה' (כד, א) ופירשו חז"ל שהוא על שם הקטורת (תנחומא ח"י שיה ח), והרי על תפלת המנחה נאמר "תכון תפלת קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב" (תהלים קמ"א, ב) שהוא בחי' קטורת [וכן אמרו חז"ל (מנחות ט"ז) אשר חינוך מנחה הקטורת הוא דוקא בקטורת של בין הערביים], ולכן החזיר יצחק את קטורה בשעת תפלת מנחה.

ויש לומר בזה, כי יצחק אבינו החזיר את הגר ממקום ישיבתה ב'באר לחי רואי', אשר את זה השם נתנה הגר לבאר אחר שנגלה עליה מלאך, ואמרה "הגם הלם ראיתי אחרי ראי" (שם טו, ט), שהתפעלה מזה שהיא רואה מלאך אפילו אחר שנתגרשה מביתו של אברהם אבינו. והענין הוא, כי הגר היא בחי' דינים חוקים שאינם מתוקנים, ולכן גירש אותה אברהם אבינו מביתו. אבל בכל זאת התגלה עליה מלאך ה', והוא בחי' של המתקת הדינים הקשים של הגר. וזה הוא הכח המיוחד של תפלת מנחה [שנתקנה ע"י 'יצחק' אבינו, שהוא בגי' 'הגר', והוא הממיתק את הדינים שלה], שהוא בזמן התגברות מדת הדין בעולם, ואז היא שעת תפלה זו הבאה להמתק דינים תקיפים אלו [ולכן 'מנחה' במילואו (מ"ם נ"ח ח"ת ה"י) הוא בגי' 'הגר' במילואו (ה"י נ"ס"ל ר"ש) ע"כ]. ולכן הלך יצחק אבינו להביא את קטורה ממקומה בבאר לחי רואי, אשר בזה התגלה ענין המתקת הדינים של תפלת המנחה.

כחצים ביד גבור כן בני הנעורים: די בחור'ישע יארן איז דער פונדאמענט פונעם לעבן

א. כי קנאתי בהוללים: קנאות איז א 'תוצאה' פון ווייטאג אויף צער השכינה

קנאות הייבט זיך אן מיט אהבה | ווען מען האט יענעם ליב - טוט וויי זיין צער | ווען מען שפירט מיט זיין צער - ווערט מען אין כעס | ווען מען איז אין כעס - טוט מען 'מעשי קנאות' | ווילאנג דער מענטש איז פארנומען מיט 'זיך' - איז ער נאכנישט קיין קנאי | קנאות איז נישט קיין 'חיוב' | בלויז דער וואס גייט ארויס פון 'זיך' און טראכט פונעם אויבערשטן - ווערט בצער פונעם אויבערשטן צער | ער קען נישט שלאפן ביינאכט | צו זיין א קנאי איז נישט שייך אן תורה | דורך תורה ווערט מען 'אנטי' צום רבוש'ע' | דעמאלט קען מען האבן א שייכות מיט זיין 'דעת' און הארץ

ב. חסד נעוריך: אלס בחור דרייט זיך אלעס ארום פשוט'ע אידישקייט

אין די בחור'ישע יארן איז דער עיקר עבודה - קבלת עול מלכות שמים | דאס שטעלט אוועק דעם 'יסוד' פון גאנץ אידישקייט פארן לעבן | אלץ וואס ער לערנט און דאוונט אלס בחור - איז א חלק פונעם קבלת עומ"ש | אלע בחור'ישע נסיונות - זענען צו פארשטארקערן און אוועקשטעלן דעם קבלת עומ"ש | א בחור דארף זיין אן 'איש מלחמה' | דער בחור וועלכער קען לומד'עווען אבער ער איז נישט קיין ריכטיגער עבד ה' - איז נישט דער 'פיינער בחור' | די ימי הבחורות זענען זייער עלניך צו אברהם אבינו'ס עבודה | א בחור איז נאכנישט קיין 'קנאי' - ווייל ער האלט נאך אינמיטן בויען די יסודות | א בחור איז נאכנישט קיין 'חסיד' - ווייל ער האלט נאך ביי פשוט'ע אידישקייט

ג. בשבעה נעלם: דורכאויס די זיבן בחור'ישע יארן זעט מען נישט וואס מען האט אויפגעטון

א בחור האלט אינמיטן אויסבויען דעם 'יסוד' פארן לעבן | א 'יסוד' בויט מען טיף אין דער ערד | פונדוויסן זעט מען נישט קיין תוצאות | מען קען נאכנישט שניידן קיין פירות | מען דארף נישט האבן קיין חלישות הדעת דערפון - ווייל אט אזוי באלאנגט עס | עס קען אפילו אויסקוקן ווי מען האט דערלייגט | דוגמא: ווען מען גראבט אריין צו לייגן דעם פונדאמענט - זעט אויס ווי מען מאכט דא א חורבן | שפעטער בויט זיך אלעס אויף דעם אויבערשטן פונעם חורבן | דאס וואס דער בחור שלאגט זיך מיטן 'צה"ר' - גיבט אים כוחות פון סור מרע אויף א גאנץ לעבן | דאס וואס דער בחור איז אומבאקוועם צווישן חברים - גיבט אים כוחות פון סבלנות אויף א גאנץ לעבן

א.

כי קנאתי בהוללים: קנאות איז א 'תוצאה' פון ווייטאג אויף צער השכינה

נקודות:

ווען מען קוקט וואס איז דער 'הרגש' וואס א קנאי שפירט אין הארץ - וועט מען זען א מדה פון 'מדת אהבה'! א מענטש וועלכער איז אזוי גוטהארציג און ווייך צום רבונו של עולם, אז ער איז אינגאנצן ארויסגעגאנגען פון 'זיך' - פון גרויס אהבה! דאס איז גורם אין זיין הארץ א שטארקן געפיל פון 'צער'

עולם האט עפעס פיינט און איז כביכול פארווייטאגט דערפון - האט ער עס אויך פיינט! יעדעס מאל וואס ער באגעגנט זיך מיט יענע זאך - קומט אים ארויף א ווייטאג און א צער דערויף! און דאס זאגט דוד המלך (תהלים צו, י): 'אֲהֲבֵה' ה' שָׁנְאוּ רָע' - דער וואס האט ליב דעם אויבערשטן, האט אויטאמאטיש פיינט שלעכטס! ער דארף נישט קיין 'חיוב' און 'ציווי' עס פיינט צו האבן, און ער דארף נישט קיין 'שכר' און קיין 'גן עדן' פארן ווייטאג דערויף, נאר עס איז פשוט 'בטבע' פונעם חסיד וועלכער האט אהבת ה', צו מיטפילן מיטן רבונו של עולם.

דער 'שורש' פון 'קנאות' איז 'מדת החסד' - נישט 'מדת הדין'

אין אנדערע ווערטער: ווען מען קוקט בלויז אויפן לעצטן רינגל אינעם קייט פון 'קנאות' - וואס דאס איז דער 'בפועל', וואס דער 'קנאי' שטייט און שרייט מיט א 'כעס דקדושה' - זעט מען דא 'מדת הדין'! מען זעט דא א מענטש וועלכער נוצט 'מדת הגבורה' צו שטיין מיט א שטרענגקייט און אומבוגזאמקייט קעגן די רשעים און פורקי עול. אבער ווען מען קוקט אויפן ערשטן רינגל אינעם קייט - וואס דאס איז דער 'הרגש' וואס דער קנאי שפירט אין הארץ - זעט מען דא 'מדת אהבה'! מען זעט א מענטש וועלכער איז אזוי גוטהארציג און ווייך צום רבונו של עולם, אז ער איז אינגאנצן ארויסגעגאנגען פון 'זיך' - פון גרויס אהבה! ער טראכט נישט און שפירט נישט 'זיך'! נאר ער איז אינגאנצן איבערגעגעבן פארן אויבערשטן - מיט אלע זיינע געפילן! און דאס איז גורם אין זיין הארץ א שטארקן געפיל פון 'צער', וואס עס טוט אים וויי יעדע זאך וואס איז א 'העדר' פון כבוד שמים, וויבאלד ער פילט אז דער רבונו של עולם האט דערפון צער.

בלויז דער ת"ח וועלכער איז נאנט צום אויבערשטן'ס דעת - קען שפירן דעם אויבערשטן'ס געפיל כביכול

חז"ל זאגן (אבות ב, ה): 'לא עם הארץ חסיד'. פשוט פשוט לערנט מען, אז דער עם הארץ וועלכער

הלמעשה, וויאזוי מען ברענגט ארויס דעם געפיל פון קנאות אויף 'למעשה'.

ווילאנג מען איז נאר פארנומען 'יוצא זיין' - האט מען נישט קיין שייכות מיטן שורש פון קנאות

דער גאנצער ענין פון 'קנאות' איז אן ענין פון 'לפנים משורת הדין', וואס בלויז דער וועלכער איז א 'חסיד המתחסד עם קונו' - האט באמת שייכות דערמיט. ווייל דער וואס האט נישט די מדה פון 'חסידות', ווערט ביי אים 'עדע זאך געמאסטן מיטן 'איך' און 'זיך', ער איז אלעמאל נאר פארנומען: 'איך' דארף זיכער מאכן יוצא צו זיין! 'איך' וויל טון אלע מייע חוביבם!'. און דעריבער שפירט ער נישט קיין 'צער' ווען איינער איז מחלל שם שמים ח"ו אדער איז עובר אויף די תורה הקדושה, ווייל דאס שטערט דאך נישט פאר זיין 'איך'... ער קען ווייטער לערנען, דאווענען און טון זיינע חוביבם - אפילו אויב דארט שטייט איינער וועלכער איז מחורף ומגדף רח"ל. און דערפאר איז א דבר פשוט, אז אזא איינער האט נישט קיין שייכות מיטן שורש פון 'קנאות'. און אפילו אויב ער וועט ארויסגיין שרייען אויף עוברי עבירה - צוליב זיינע חשבונות וכדומה - וועט ער נאכנישט הייסן א 'קנאי'! ער טוט טאקע 'מעשי קנאות', אבער ער איז נישט 'מקנא'! עס ברענט נישט אין אים קיין פיינער פון קנאת ה' צבא-ות! און נישט פון אזא קנאות רעדט דא דער מסילת ישראל.

בלויז דער 'חסיד' וועלכער שפירט מיטן רבוש'ע - ווערט אנגעהיצט אויף די עוברי עבירה

דער אפטייטש פון א 'חסיד' איז, ער איז נישט פארנומען מיט קיין 'חוביבם', ביי אים דרייט זיך נישט אלעס בלויז ארום דאס איינע ווארט 'איך בין מחויב', 'מען האט טענות צו מיר'. א חסיד איז גענוג נאנט צום רבונו של עולם, אז ער איז עטוואס מרגיש - דאס וואס דער רבונו של עולם איז כביכול מרגיש! אויב דער רבונו של עולם האט עפעס ליב - האט ער עס אויך ליב, אפילו אויב ער טוט גארנישט אויף און פארדינט גארנישט דורכדעם וואס ער האט עס ליב. און אזוי אויך פארקערט, אויב דער רבונו של

אהבת ה' ברענגט קנאות

דער מסלת ישראל דא אין פרק יט, רעכנט אויס דריי 'ענפים' - צווייגן, וועלכע קומען ארויס פון דער מדה פון אהבת ה'. דער דריטער 'ענף' איז 'קנאות' - אז דער מענטש וועלכער האט ליב דעם רבונו של עולם - רעגט זיך און צערנט אויף די רשעים וועלכע זענען מצער דעם אויבערשטן כביכול; ווי ער גיבט א דוגמא פון א מציאות וואס מען זעט אויף דער וועלט, אז אויב 'ראובן' האט ליב 'שמעון' אהבת נפש, וועט ער נישט קענען צוקוקן ווי 'לוי' שטייט און שלאגט זיין חבר 'שמעון', אדער ער בארעדט אים און פארשעמט אים, נאר ער וועט זיך אנגעמען און קומען צו הילף פאר שמעון. די זעלבע זאך איז מיטן ענין פון אהבת ה', אז דער וועלכער האט אן אמת'ע אהבה צום רבונו של עולם, קען נישט צווען מיט א רואיקייט ווי מענטשן טרעטן אויף זיין רצון און אויף זיין כבוד, נאר ער שפירט א צער דערפון! ער קען דאס נישט פארשווייגן! עס ברענט אין אים אן אויפברוי וועלכע שטורעמט און פאדערט פון אים, זיך אנצונעמען פארן אויבערשטן'ס כבוד.

דער יסוד פון 'קנאות' - ער ווייטאגט אויפן חילול שמו ית'

די מדה פון 'קנאות' האט אין זיך צוויי חלקים. דער פשוט'ער חלק פון קנאות - וועלכער איז ברייט באקאנט, און אנגענומען אלס 'קנאות' - איז דער 'חלק הלמעשה' דערפון, וואס מען שרייט אויף עוברי עבירה, מען איז מוחה אויף אלערליי אופנים, צי בדיבור צי בכתב, צי ביחיד צי ברבים, וכדומה. אבער בעצם איז דאס שוין חלק ב' - וועלכע איז א תוצאה פון חלק א', וועלכער איז דער 'חלק המחשבה' און 'הרגש' פון קנאות, וואס דאס איז וואס דער מסילת ישראל רעדט דא, אז 'קנאות' איז א תוצאה פון אהבת ה'. דעריבער מוז מען קודם גוט אפגעלערנען און פארשטיין דעם שורש פון קנאות, וואספארא סארט 'קנין בנפש' דאס איז, און דערנאך וועט מען (אינעם קומענדיגן גליון בעזה"ש) צוקומען צום 'חלק

דורכאויס די בחור'ישע יארן גייט ער דורך א בחינה פון עשרה נסיונות

דער 'קבלת עול' פון א בחור איז נישט אן איינמאליגע דעקלעראציע וואס ער זאגט ארויס אינעם טאג פון דער בר מצוה, נאר במשך די בחור'ישע יארן צאלט ער 'רבי געלט' דערפאר! פונקט ווי אברהם איז דורכגעגאנגען צען נסיונות - גייט יעדער בחור דורך פארשידענע בלבולים און נסיונות, וואו ער דארף נאכאמאל און נאכאמאל דערקלערן: "איך פאל נישט פון קיין נסיונות! איך בין אן עבד ה'!". ביי אסאך בחורים פארלייגט זיך דער יצה"ר אויף 'קדושת הברית', ביי אנדערע פארלייגט ער זיך צו פארדרייען דעם קאפ מיט בלבולים אין 'עניני אמונה', געוויסע בחורים האבן אויסצושטיין שוועריקייטן מיטן אויפשטיין אינדערפרי - מצד זייער נאטור פון שלאפן אסאך, ביי אנדערע איז פארהאן א שוועריקייט צו 'מקבל מרות' זיין - אויף מקבל צו זיין תורה און הדרכה פונעם מגיד שיעור מ"ט הכנה, געוויסע בחורים האבן שוועריקייטן אויסצוהערן א שיעור - מצד זייער נאטור פון זיך נישט קענען קאנצענטרירן, און ביי אנדערע איז דער פראבלעם די שווערע מדות - ווי 'אווה', 'עצבות', 'עצלות' וכדומה - מיט וואס זיי זענען געבוירן געווארן. און ווען א בחור גייט דורך די אלע נסיונות פון די בחור'ישע יארן, און ער לאזט נישט נאך, ער לערנט און דאווענט און טוט

רצון ה' - איז א סימן אז ער איז א ריכטיגער מקבל עול מלכות שמים! ווייל דער יצר הרע פרובירט דאך אים צו צוברעכן אויף אלערליי אופנים, און דער בחור לאזט זיך נישט איינמאל, און ער לאזט זיך נישט צום צווייטן מאל, און ער לאזט זיך ווייטער נישט - נאכאמאל און נאכאמאל אָן א שיעור! דאס מיינט, אז דער בחור האט דערמיט דערקלערט א גאנצן צייט: "איך בין א איד! איך בין מקבל אויף מיר דעם 'עול מלכות שמים!'".

דער 'מבחן' צי ער איז א גוטער בחור: ווי האלט ער מיט 'קבלת עול מלכות שמים'?

אויב א בחור וויל וויסן צי ער פארט אויף די ריכטיגע בחור'ישע שיגעס - וואו א בחור דארף פארן - זאל ער נישט אפועגן וויפיל ער קען לומד'עווען אדער וויפיל בלעטער ער קען זיך פארהערן, נאר ער זאל זיך זעלבסט פרעגן: "ווי שטארק איז מיין 'קבלת עול מלכות שמים'? ווי וויכטיג איז מיר נוגע, צי איך בין טאקע אן עבד ה' אדער נישט? צי שפיר איך, אז צו טון רצון ה' און זיין אן עבד ה', איז די וויכטיגסטע זאך אויף דער וועלט? צי איז דער 'כי הם חיינו' א פאקט ביי מיר? צי האלט איך באמת, אז עבודת ה' איז מיין גאנצע לעבן, און אָן דעם האט נישט דאס לעבן קיין שום ווערד?". לויט די תשובה אויף די סארט שאלות - וועט ער וויסן צי

ג.

בשבעה נעלים: דורכאויס די זיבן בחור'ישע יארן זעט מען נישט וואס מען האט אויפגעטון

וכי לריק והבל יעתי כל מי?

מענין לענין: מען הערט אפט פון בחורים עובדי ה' - בפרט בחורים וועלכע האבן שוין כמעט געענדיגט זייערע בחור'ישע יארן - א טענה: "איך זעה בכלל נישט וואס איך האב אויפגעטון מיט מיין גאנצע עבודה פון די בחור'ישע יארן! איך זעה זיך נישט אלס אזא איינער וועלכער האט קונה געווען אהבת ה' און יראת ה'! איך זעה זיך נישט אלס דער תלמיד חכם און בקי! איך זעה זיך נישט אלס דער 'בעל מדות'! בקיצור: איך בין דורכגעגאנגען די בחור'ישע יארן, איך האב געארבעט און געהארעוועט ביטער שווער, און איך זעה בכלל נישט קיין הצלחה און קיין שלימות!"

פאר א נאָר ווייזט מען נישט קיין האלבע ארבעט...

צו פארענטפערן די דאזיגע שאלה, וועט מען געבן א משל פון א בנין. די וועלט זאגט: "פאר א נאָר - ווייזט מען נישט קיין האלבע ארבעט!". דאס הייסט, בשעת ווען מען גרייט צו דעם באדן צו בויען א ריזיגן בנין פון אסאך שטאק, און מען וועט עס ווייזן פאר א נאָר, וועט ער זאגן: "מען בויעט דען דא? מען מאכט דאך חרוב דא! מען גראבט דאך א ריזן גרוב... און דער גרוב ווערט נאר טיפער און טיפער מיט יעדע פארבייגייענדע טאג...". דערנאָך וועט ער זען ווי מען גיט אריין צעמענט אין דעם גרוב, וועט ער שרייען: "מען בויעט דא אויס א קבר אונטער דער ערד... וואס טוט מען דא? פארוואס דארף מען צעמענט אין דער ערד?". און אזוי וועט ער האבן טויזנט קשיות אויף דעם בנין וואס מען בויעט דא. אבער דער תירוץ אויף די אלע קושיות איז איין זאך: אויב דו ווילסט באלד ביים אנהייב בויען זען דא א צורה פון א 'בנין' - ביטער א נאָר!

איך די בחור'ישע יארן גראבט מען טיף אין דער ערד - אָן זען באלדיגע תוצאות

דער נמשל איז, כלפי די בחור'ישע יארן. א בחור דארף וויסן, אז די איצטיגע יארן איז נאכנישט די

ער פארט אויף די ריכטיגע שיגעס, און וויפיל ער האט נאך צו ארבעטן אויף זיך.

בחור ואיש מלחמה - פירן קאמף מיטן יצר הרע

וויבאלד בחורים דארפן ארבעטן אויף 'קבלת עול' - האט דער צאנזער רב געזאגט, אז בחורים דארפן נישט זיין קיין חסידים. ווייל 'חסידות' איז שוין מדרגות, און דער עיקר עבודה פון א בחור, איז פשוט'ע אידישקייט! אודאי דארף ער אויך לערנען חסיד'ישע ספרים און זוכה זיין צו מדרגות, אבער ער טאר נישט אוועקגיין פון זיין עיקר עבודה אין די יארן - צו בויען דעם יסוד פון זיין גאנצע אידישקייט! ער דארף שטיין על המשמר און לוחם זיין מלחמת היצר - וועלכער וויל אים מכשיל זיין און אראפזארפן פון זיין 'קבלת עול'! און דערפאר האט מען אויך נישט געהאלטן, אז א בחור דארף שוין עוסק זיין אין 'מעשי קנאות', ווייל 'קנאות' איז שוין א 'תוצאה' וואס קומט ארויס פון א מענטש אויטאמאטיש - נאכדעם וואס די פשוט'ע אידישקייט און 'קבלת עול' איז פעסט אוועקגעשטעלט אלס 'יסוד מוסד', וואס דעמאלט בארירט אים דער 'העדר כבוד שמים', און עס שאפט אים א געוואלדיגער צער. אבער אלס בחור איז דער יסוד נאכנישט אויסגעבויעט אינגאנצן, מען האלט נאך אינמיטן עוסק זיין אינעם אויפבויען פון דעם יסוד, דעריבער איז נאכנישט קיין זמן פון טון אינעם 'חלק הלמעשה' פון קנאות.

נקודות:
אברהם אבינו איז דער יסוד פון כלל ישראל; און ער האט נישט געזען קיין גרויסע אויפטוען! ער איז געווען ארומגענומען מיט א דור פון עובדי עבודה זרה וועלכע זענען געווען 'מכעיסין' ובאין, אבער דער גייעה פון אברהם אבינו האט אוועקגעשטעלט דעם פונדאמענט! שפעטער איז ארויסגעקומען אזא ליכטיגער כלל ישראל

~

דער

מענטשליכער בליק מעסט אפ דעם בחור לויט די 'פירות' און 'תוצאות' וואס ער גיבט ארויס, ער אונטערזוכט וויפיל ער 'קען', ווי שוין ער פירט זיך אויף וכדומה. אבער אין הימל איז דער קוק אינגאנצן אנדערש! דארט מעסט מען נישט די 'פירות', נאר די 'שרשים' און 'יסודות' - וואס ער פלאנצט איין אונטער דער ערד: 'וויפיל האט זיך דער בחור מתגבר געווען אויף זיינע נסיונות - מיט א 'נאמנות' צום אויבערשטן?

מען לערנט אים אויס וויאזוי צו צוגיין צו א גמרא, צו פארשטיין א 'קצות', אפצולערנען א רבי עקיבא אייגער און ארויסהאבן א סוגיא. דאס איז דער עיקר חינוך וואס מען גיבט היינט אין די בחור'ישע יארן. קען אמאל א בחור דורכגיין די אלע בחור'ישע יארן, און פרעגן: "וואס האב איך דא קונה געווען? איך האב געקוועטשט און געקוועטשט, אבער וואס איז מיר געבליבן אין דער האנט? וויפיל בלעטער גמרא תוספות האב איך קונה געווען אין מיינע בחור'ישע יארן?". אבער ווען א בחור פארשטייט, אז אין די בחור'ישע יארן שטעלט מען אוועק די יסודות פונעם גאנצן לעבן, פארשטייט ער אז כאטש ער האט נישט אין דער האנט קיין אוצר פון בלעטער גמרא - האט ער אבער טיף אין נפש שטארקע יסודות אין הבנה און לומדות, וואס דאס וועט אים העלפן א גאנצן לעבן צו לערנען אָן א שיעור תורה! ער וועט קענען דורכלערנען גאנץ ש"ס אויף א פיל בעסערן אופן - מיט די הקדמות און קלארקייטן וואס ער האט קונה געווען אלס בחור! ווייל לויט ווי שטארק דער יסוד איז, אלץ העכער און גרעסער קען זיין דער בנין וואס וועט זיך ארויפבויען אויף דעם.

וואס האב איך אויפגעטון מיט מיין מלחמות היציר?

נאך א דוגמא: א בחור גייט דורך אין די בחור'ישע יארן פארשידענע מלחמות היצר, אבער ער שטייט אויפן פראנט און שלאגט זיך צוריק מיטן גאנצן כח. ווען דער בחור ווערט שוין אן עלטערער בחור, שטייט ער און פרעגט: "וואס האב איך דא אויפגעטון מיט די אלע מלחמות? איך זעה נישט אז איך בין געווארן איידעלער און די נסיונות זענען געווארן עטוואס לייכטער? איך האלט נאכאלץ ביים אלף?". דער תירוץ איז: דו גייסט דאך חתונה האבן און ארויסגיין אויף דער גרויסער וועלט, וואו עס ווארט דיר אפ א קאלירפולע לעבן מיט פארשידענע סארט מצבים און נסיונות! עס איז גארנישט אזוי פשוט, וואס א מענטש גייט אלץ דורך במשך ימי

חיו! און טאמער ווילסטו נאכמער שטייגן און וואקסן - וועט זיך דער יצר הרע פארלייגן אויף דיר מיט אלע זיינע חיילות! ווי חז"ל זאגן (סוכה נב.): "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו". און דעמאלט ווענדט זיך גאר אסאך אינעם 'פונדאמענט' וואס מען האט אראפגעשטעלט אין די בחור'ישע יארן! אויב א מענטש האט זיך קובע געווען אלס בחור, א יסוד פון זיך שלאגן מיטן יצר הרע - פארט ער שוין א גאנץ לעבן אויף דעם באן! און פארקערט, טאמער האט ער אלס בחור זיך געלאזט פון די נסיונות - נו, וואס וועט שוין זיין אלס אינגערמאן?

וואס האב איך אויפגעטון מיטן ליידן אזויפיל אומבאקוועמליכקייטן?

נאך א דוגמא: א ישיבה בחור מאכט מיט אסאך גשמיות'דיגע יסורים - נישט האבנדיג אלע באקוועמליכקייטן פונדערהיים, דא האט ער נישט צו עסן געהעריג און דא איז די בעט נישט אזוי באקוועם, דא מאכט זיך אזא פראבלעם און דא אזא פראבלעם. און דער בחור פרעגט: "וואס טוה איך אויף מיט די אלע אומבאקוועמליכקייטן? איך ווער דאך אזויפיל געשטערט דורכדעם פון עבודת ה'?" דער תירוץ איז: יעצט לייגסטו אריין די יסודות פון 'ליידן' און 'מקבל זיין יסורים' באהבה. ווייל דורכאויס דאס לעבן, גייט דורך אויף א מענטש פארשידענע צרות און הרפתקאות. ווען א בחור גייט זיך דורך זיינע אומבאקוועמליכקייטן אין ישיבה, און ער ווערט נישט 'אויס מענטש' - אפילו אויב עס שטערט אים פון זיין עבודה - בויעט ער יעצט דעם פונדאמענט אויף א גאנץ לעבן, אז ער זאל האבן א 'כח הסבלנות', און נישט שפרינגען פון די הויט.

די קליינע שוועריקייטן אלס בחור - העלפן

דערליידן די גרויסע שוועריקייטן אלס אינגערמאן

עס שטייט אין איכה (ג. כו): "טוב לָבָר כִּי יִשָּׂא על בְּנֵי־עִיר". עס קען זיין פשוט: ווען ירמיה האט געזען דעם חורבן בית המקדש מיט די שרעקליכע צרות משונות וואס אידן האבן דעמאלט מיטגעמאכט, און ער האט געזען וויאזוי מענטשן זענען מקבל די יסורים - יעדער מיט זיין אופן, האט ער קלאר געזען אז די וואס זענען אלס בחור געווען עובדי ה' באמת, זיי האבן מקבל געווען דעם עול מלכות שמים מיט א נאמנות - זענען עומד דעם, און זיי אנדערע - האבן נישט די כוחות דערצו. האט ער דעמאלט געגעבן א זאג: "טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו" - יעצט אין די שווערע צייטן זעט מען, ווי גוט עס איז פארן מענטש, אז אין די יונגע יארן האט ער מייסד געווען א שטארקן יסוד פון 'קבלת עול', ווייל יעצט קומט עס אים צונויף, אז ער פארנעמט די יסורים וואס דער רבונן של עולם שיקט אים.

עולם הפוך ראיתי - אן אנדערן בליק איבער די הגדרה פון א 'פיינער בחור'

דער פסוק זאגט (שמואל-א טו, ז): "הָאֲדָם יִרְאֶה לְעֵינָיו וְה' יִרְאֶה לְלִבָּב" - דער מענטשליכער בליק מעסט אפ דעם בחור לויט די 'פירות' און 'תוצאות' וואס ער גיבט ארויס, ער אונטערזוכט וויפיל ער 'קען', ווי שייך ער פירט זיך אויף וכדומה. אבער אין הימל איז דער קוק אינגאנצן אנדערש! דארט מעסט מען נישט די 'פירות', נאר די 'שרשים' און 'יסודות' - וואס ער פלאנצט איין אונטער דער ערד: "וויפיל האט זיך דער בחור מתגבר געווען אויף זיינע נסיונות - מיט א 'נאמנות' צום אויבערשטן? ווי ווייט אינטערעסירט אים, צי ער איז אן ערליכער איד אדער נישט? וויפיל איז 'אידישקייט' ביי אים אן עיקר?". און אין הימל איז מען צופרידן מיטן 'יסוד' - כאטש מען זעט נאכנישט דעם 'בנין'.

שוכב יהודי שמסחלל ישראל חן רום השמים). וכך עמד זמן מה באימה, עד שהבחין אביו הרה"ק מראפשיץ בכך, מיד ניגש אליו וטפח על שכמו, ואמר לו: 'אליעזר! מיט חשק! (עם חשק!) וזוה נתן לו חיווק, ואכן התפלל בהתלהבות כדרכו. בעת רעווא דרעוויין, אמר המגיד מקאזניץ: 'דאס פייגעלע וואס האט אונז מחיה געוועהן מיט קבלת שבת, זאל זינגען דרום 'קרא' (הצפור שהחיה אותנו עם קבלת שבת, תשור דרום 'קרא).

שמעתי מכ"ק אדמו"ר מאמינאווי זי"ע: שבצעירותו נסע הרה"ק הרבי ר' שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע עם אחד מחביריו לשהות בצל המגיד מקאזניץ בשבת קודש. וכאשר הגיעו קידם המגיד את הרבי ר' בונם בברכת 'שלום עליכם' ובכבוד רב, וקירב אותו מאד, ואילו את חברו לא קירב כלל. אבל במשך השבת קירב המגיד רק את חברו, ואילו אל הרבי ר' בונם לא פנה ולא התייחס כלל. אחר שבת נפרדו לשלום, וחלק להם המגיד כבוד רב ולויה אותם לדרכם.

ויהי בהיותם אחר כבוד ארץ מהעיר קאזניץ, פנה הרבי ר' בונם אל חברו ואמר לו: 'זועמען האט דער רבי געמיינט ביים באגלייטן?' (למי היתה כוונת הרבי בליווי זה?). ענה החבר: 'וואס הייסט? מ'האט דאך געזעהן א גאנצן שבת וועמען ער האט געמיינט?' (מה השאלה? הרי ראו במשך כל השבת למי התכוון - מי כיבר הרבי?). אמר לו הרבי ר' בונם: 'ניין! מיך האט דער רבי געמיינט!' (לא! כוונת הרבי היתה אלי). אבל חברו התווכח עמו, וטען כי לא יתכן הדבר, שהרי במשך כל השבת המגיד לא כיבר את הרבי ר' בונם, ולמה יכבדנו לאחר שבת כל כך. אכן הרבי ר' בונם עמד על דעתו כי ברור לו שהרבי התכוין אליו. כך התווכחו הלוחך ושוב כמה פעמים, עד שאמר הרבי ר' בונם: 'מען מוז צוריק גיין צום רבי'ן פרעגן' (מוכרחים לחזור אל הרבי ולשאלו אותו בעצמם). חברו סירב וטען כי הרי הם כבר באמצע הדרך, ומה להם לחזור בשביל זה. אבל הרבי ר' בונם התעקש ואמר: 'ניין מען מוז צוריק גיין פרעגן' (לא, מוכרחים אני לחזור ולשאלו), בראות חברו כמה עז חפצו בדבר הסכים, ואכן חזרו לקאזניץ אל המגיד.

מיד עם בואם קידם המגיד את פניהם, ובלי שום אומר ודברים פנה מעצמו אל הרבי ר' בונם ואמר לו: 'דיך בונם האב איך געמיינט!' (אליך - בונם היתה כוונתי!). כשיצאו מאת המגיד, הסביר הרבי ר' בונם לחבירו פשר המעשה, כי לפני שבת ניסה אותו המגיד ע"י קירוב, ולכן קירבו לו כך לראות אם יזיק לו הקירוב, אבל: 'אז דאס הארץ איז גלייך, שארט נישט קיין קירבות' (אם הלב ישר, אין קירבות מויקה). אח"כ במשך השבת כולה ניסה אותו ע"י ריחוק, אבל: 'אז דאס הארץ איז גלייך, שארט נישט קיין ריחוק' (אם הלב ישר, אין ריחוק מויקה). וסיים את דבריו: 'אבער דיר האט דאך די קירבות יא געשאדט, האב איך נישט געוואלט אז ס'זאל ארויס קומען א תקלה פון דער קאזניצער מגיד, האב איך געהייסן צוריק גיין אים פרעגן' (אבל לך הרי הויקה הקירבות שקיבלת - שהרי השבת שהרבי מכבד אותך מפני אשר לך נאווה תהלה - ולא רציתי שתצא תקלה זאת מתחת ידיו של המגיד מקאזניץ, ולכן אמרתי לחזור ולשאלו אותו).

הרה"ק מדיזיקוב הזכיר פעם בדברי תורתו מימרא מדברי המגיד מקאזניץ, ואח"כ לפני שרצה לומר משהו מדברי האריה"ק, אמר 'און א גרעסערער פון אים, דער ארי"י הקדוש זאגט... (וגדול ממנו, הארי"י הקדוש אומר...), אכן מיד חזר בו ואמר: 'וואס זאג איך א גרעסערער? איך בין נישט מבחין קיין חוט השערה צווישן דער קאזניצער מגיד און דער ארי"י הקדוש!' (מה אני אומר גדול יותר? אין אני מבחין אפילו חוט השערה בין המגיד מקאזניץ והארי"י הקדוש!). [בוודאי אין לנו השגה במדרגות הצדיקים, אכן בפשטות היתה כוונת הרה"ק שאיננו יכולים להבחין שום הבדל ביניהם, כי כל כך גדלה מדרגתם, שאין לנו שום השגה בגדלות נשגבה זו].

הרה"ק מראפשיץ זי"ע היה נוסע מידי שנה להרבה צדיקים, לשהות במחיצתם ולהתחבר מפייהם, עד שאמר פעם על עצמו שנסע לר"נ רבי"ס. אבל היה שלושה מתוכם שהחשיב בעיקר לרבותיו, והם הרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע, הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע והרה"ק הרבי ר' מענדל'ע מרימנוב זי"ע. והיה קורא עליהם: 'אין קורין אבות אלא לשלשה', הדיינו אשר ג' צדיקים הללו היו עיקר רבותיו.

דרכו היה תמיד להתחיל את מסעו אל הרבי מלובלין, ומשם היה נוסע אל הצדיקים האחרים. וכך גם לפני שחזר לביתו, היה עובר שוב אצל הרבי מלובלין. פעם אחת נסע עמו בנו הרה"ק הרבי ר' אליעזר מדיזיקוב זי"ע, כשהיה עדיין אברך צעיר. ויהי בהיותם בלובלין, [לפני שהמשיך הרה"ק מראפשיץ משם אל הצדיקים האחרים] פנה אל בנו הרה"ק ואמר לו: 'דו ביסט דאך נאך א יונגערמאן, ס'איז דא גענוג חסידות דא אין לובלין אויך. א יונגערמאן דארף זיך נישט אזוי פיל עוסק זיין אין חסידות. זיין און לערן דא אין לובלין, דא וועטו האבן גענוג חסידות' (אחה הרי הניך עדיין אברך צעיר, גם בלובלין יש מספיק חסידות. אברך צעיר אינו צריך להתנסח כל כך הרבה בחסידות. שב וקלמך כאן, כאן בלובלין יהיה לך די הוזהר חסידות). אמנם הרה"ק ידע שאביו נוסע לקאזניץ לכן רצה מאד להמשיך עם אביו בנסיעתו, כדי לבקר בהיכלו של הרה"ק המגיד מקאזניץ, אשר כבר היה אז לעת זקנותו, והרה"ק עדיין לא הספיק להכיר.

והנה להרבי מלובלין היה בן שהיה איש פלא והתנהג באופן משונה, והיה ידוע שהרבי נתן לו כל מה שביקש. ונהיה כ"ק מרן רבינו זי"ע מספר מעשה פלא בענין זה, עד כמה היה הרבי נוהג למלא את כל בקשותיו, ולתת לו את כל מה שהיה רוצה, ואכמ"ל. הלך הרה"ק אל זה הבן ואמר לו: 'איך בעט דיר, פועל ביים טאטן אז ער זאל הייסן מיין טאטן מיר מיט נעמען קיין קאזניץ' (אני מבקש ממך, תפעל אצל אביך שיצוה את אבי לקחת אותי עמו לקאזניץ). הסכים הבן, והבטיח: 'א ודאי א ודאי'. מיד ידע הרה"ק כי הוא יכול כבר ללכת לארוז את חבילותיו להתכונן לנסוע. ואכן הלך הבן הוזה אל אביו הק', ואמר לו: 'אליעזר, מוז פארן קיין קאזניץ!' (אליעזר, מוכרח לנסוע לקאזניץ!), ענה לו הרבי: 'מוזן פארן' (הוא אכן יהיה מוכרח לנסוע).

ויהי כאשר ניגש הרה"ק מראפשיץ לקבל ברכת פרידה מהרבי מלובלין, שאל אותו הרבי: 'וואס הערט זיך מיט אליעזר? אליעזר פארט אויך?' (מה נשמע עם אליעזר? גם הוא נוסע?). ענה הרה"ק מראפשיץ: 'ניין, אליעזר איז נאך א יונגערמאנטשיק, גענוג חסידות! זאל ער זיצן און לערנען!' (לא, אליעזר הוא עדיין אברך צעיר, מספיק חסידות! שישב וילמד). אמר לו הרבי: 'זאלסטו וויסן, דיין אליעזר איז שוין א פערטיגע כלי, ס'פעלט אים נאך אזוי פיל - והראה באצבעותיו ממש משהו - אז ער וועט פארן קיין קאזניץ וועט ער ווערן אן אדם השלם' (דע לך, אליעזר שולך הוא כבר 'כלי' גמור, חסר לו רק עוד קצת ממש. ואם יסע לקאזניץ, יהיה בזה לאדם השלם). ואכן נסעו יחדיו לקונוץ.

ויסעו ויבואו לקאזניץ. המגיד מקאזניץ כבר היה אז לעת זקנותו וחלוש מאד, בליל שב"ק הכניסו לביהמ"ד על מטתו, וכיבד המגיד את הרה"ק - שהיה ידוע לבעל תפלה נפלא - להתפלל קבלת שבת לפני התיבה, אע"פ שהיה עדיין אברך צעיר. ניגש הרה"ק אל העמוד, אבל מרוב יראה לא היה יכול לפתוח את פיו. שנים רבות אח"כ סיפר הרה"ק ואמר: 'איך בין צוגעגאנגען צום עמוד, האבן די ציין מיר געשאקלט, איך האב נישט געקענט עפענען דאס מויל, איך האב געוואוסט אז דא אין דעם בעטל ליגט א איד וואס ער קוקט גלייך ארויף אין הימל' (ניגשתי אל העמוד, והיו שניי נקושט זו לזו, ולא יכולתי לפתוח את פי, כי ידעתי כי כאן במיטה